

розбудови. - 2015. - Вип. 9. - С. 27-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2015_9_6

3. Сатаева А. И. Педагогическая реабилитация глухих дошкольников после кохлеарной имплантации/ Институт коррекционной педагогики РАО / Журнал: Вестник оториноларингологии, - М: 2015, с. 80(1): 28-31 с.

Заплатинська А.Б.,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабіітології
Факультету спеціальної та інклюзивної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова

УКЛАДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ SMART-ЦІЛЕЙ

Зміни освітньої парадигми щодо навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, труднощами у навчанні потребують переорієнтування корекційно-реабілітаційної діяльності фахівців не лише в питаннях діагностування, оцінювання навчальних досягнень, процесу організації, а й організацію та реалізацію індивідуальних програм реабілітації, корекції, навчання.

В процесі реалізації індивідуальної програми в закладах освіти слід дотримуватись принципів *універсального дизайну*, як в архітектурі, так і в освіті. Даний підхід передбачає організацію середовища, навчального процесу, вибору предметів, програм та послуг доступних і зручних для усіх. Наприклад, батьків із малолітніми дітьми; дітям у школах; пацієнтам у лікарнях; людям похилого віку; людям з інвалідністю; вагітним жінкам; людям з великою масою тіла; людям низького чи високого зросту; будь-якій людині, якщо в певний період часу вона менш уважна або менш мобільна.

Особливим у формуванні початково-виховного середовища, згідно нормативно-правової бази є обладнання, підготовка колективу навчального закладу, який працюватиме відповідно до вимог на засадах «педагогіки партнерства». Зокрема, передбачає якісно-нове спілкування всіх учасників навчального процесу і командну взаємодію з урахуванням:

- ідеї співробітництва вчителів та їх взаємодію з метою впровадження нових ідей в освіту (технології, прийоми, завдання);
- ідеї зміни стосунків з учнями та їх вільного вибору (створення ситуації успіху; «подолання труднощів» формування в учнів різними засобами упевненість у досягненні мети; навчання без примусу; учень партнер педагога в навчанні);
- ідеї колективного творчого виховання та інтелектуального фону класу, самоаналізу (дітей вчать колективній суспільній творчості з першого класу до випускного, формують життєві цілі та цінності; праця учні буде оцінена тому працюють старанніше);
- ідеї особистісного підходу передбачають формування прийомів за допомогою яких формується відчуття особистісної вартості та поваги до себе;

- ідеї опори на наочність та випереджувального навчання (символи/схеми/таблиці, тощо; вчитель закладає перспективу вивчення теми наступного уроку);
- ідеї співпраці з батьками - формування довірливого ставлення дітей до дорослих у школі, родині, а також формувати у батьків уміння любити власних дітей і бачити їх успішність.

Таким чином, організація інклюзивної форми навчання для дітей з порушеннями розвитку та її специфіка передбачає забезпечення спеціальних умов та врахуванні індивідуальних засобів корекції, а саме:

- Адаптування змісту та структури навчального матеріалу, практичних дій з урахуванням пізнавальних і фізичних здібностей учня.
- Використання різноманітних видів наочності (наприклад, натуральні предмети, адаптовані / тактильні посібники, схеми, таблиці).
- Уповільнення процесу пояснення навчального матеріалу (наприклад, надається довша пауза для учня між запитанням і відповіддю, відводиться більше часу для виконання практичного завдань).
- Багаторазове повторення (наприклад, перед вивченням і поясненням нового матеріалу, в процесі пригадування вивченого, введення в систему знань окремих фактів і понять засвоєних учнем в різний період навчання).
- Оптимізація темпу роботи та динаміки втомлюваності (наприклад, організація переключення уваги учня на різні види діяльності з метою запобігання втомлюваності; використання у процесі викладу матеріалу цікавих фактів; емоційність викладу матеріалу; створення ситуацій успіху тощо).
- Залучення учня до самостійної пізнавальної діяльності (наприклад, зменшення допомоги зі сторони вчителя, перехід від детальних інструкцій до цілісних дій).
- Індивідуально-диференційований підхід до учня (наприклад, корекційно-розвивальна робота проводиться з учнем із врахуванням особистісних потенційних можливостей, а не з його порушенням).
- Гра і праця як засоби корекції (наприклад, спеціальний підбір завдань, дозування і регламентація запропонованих зусиль, уточнення та розширення уявлень про навколишнє середовище, розвиток функцій, аналізаторів та рухових навичок).
- Дотримання охоронного педагогічного режиму (наприклад, поточні і санітарно-попереджувальні спостереження за станом здоров'я учнів, консультації лікарів, розробка та впровадження у навчально-виховний процес індивідуальних систем корекції).
- Стимулююча функція педагогічної оцінки (наприклад, досягнення учня оцінюються у порівнянні з попередніми, особлива увага приділяється докладеним зусиллям та внутрішній мотивації).

Проведений аналіз науково-методичних та практичних джерел дозволяє передбачити особливості побудови індивідуальної програми розвитку з використанням сучасних технічних засобів, психолого-педагогічних методик та доповнюючих технологій навчання. Корті дозволяють відзначати та враховувати

відмінності, такі як: навчальне середовище, психолого-педагогічний супровід, команда фахівців, залучення батьків та інше.

В процесі корекційно-реабілітаційної роботи з метою реалізації такої програми фахівці потребують знань та умінь щодо застосування додаткових технологій, які б враховували індивідуальні психофізичні, пізнавальні та особистісні потреби кожної дитини та сім'ї, що виховує учня з порушеннями психофізичного розвитку.

Отже, індивідуальна програма реабілітації передбачає особистісноорієнтований вплив на усі сфери життя дитини, її родини та закладу освіти. Тому визначені цілі навчання, з урахуванням усіх сфер життя учня, доцільно розробляти за *системою SMART* (аббревіатура від англійських слів): Specific – конкретні; Measurable – вимірювані; Achievable – досяжні; Result-oriented – орієнтовані на результат; Time-related – визначені в часі.

Основними *правилами* побудови програми визначаємо:

- формування навичок навчання та їх застосування у навколишньому середовищі (самостійне застосування в процесі навчання);
- визначені завдання та вимоги (передбачає встановлення довгострокових цілей, пов'язаних з їх використанням у сім'ї, адаптуються з урахуванням індивідуального темпу розвитку дитини);
- комунікація (створення середовища спілкування, соціальні мікрогрупи);
- мобільність (супровід батьків для визначення оптимального навчального середовища дитини, що формує мотивацію до рухової активності; навчальної діяльності);
- підтримка досягнень дитини (сформовані свідомі діяльність стає базою для формування навчальної навички);
- домашнє життя (діяльність, пов'язана з певними умовами навколишнього середовища);
- міжособистісні відносини (здатність передбачати та уникати в процесі реалізації програми в сім'ї таких особливостей виховання, як гіперопіка, надмірні очікування, бажання уникати прийняття реальної ситуації розвитку дитини та інше);
- основні сфери життя (допомога у визначенні періодів активності та відпочинку дитини, розробка щотижневого сімейного плану, який включає участь у заходах з розвитку, самостійні ігри з дитиною, консультації з фахівцями, привітання гостей тощо).

Одним із правил укладання і реалізації ІПР є врахування взаємодії «сім'я-середовище-суспільство» та динаміки самого процесу, що забезпечується принципом «прийняття рішень на основі проблемно-орієнтованого підходу». Програма забезпечується роботою спеціалістів різних галузей знань, що є основою трансдисциплінарної команди: соціальних педагогів, вчителів-реабілітологів, вчителів-дефектологів (за нозологіями), логопедів, психологів, дитячих неврологів та педіатрів, фізичних реабілітологів/терапевтів, інших фахівців.

В основі укладання програми лежать такі *аспекти життєдіяльності учня*: рухові вміння та навички (функціональні вміння та будова тіла); сенсорно-

перцептивні здібності; когнітивні навички (психічний розвиток та інтелектуальний рівень); здатність до комунікування/спілкування/рівень мовлення; соціальні навички (режим життя, ролі, ритуали); вплив простору та властивостей об'єктів оточення.

В основі укладання програми лежить алгоритм: уточнення та узгодження заявки батьків; визначення рівня мотивації дитини; оцінка здатності дитини щодо визначення ключової проблеми на підставі аналізу особливостей розвитку дитини за міжнародною класифікацією функціонування (МКФ). Цей аналіз проводиться на трьох рівнях: активність та участь дитини, структура та функціональність, фактори навколишнього середовища, а його результати є основою для визначення мети втручання.

На наступному етапі підготовки та втілення всеохоплюючого плану виокремлюються **обов'язки фахівців**: визначити спеціалістів, які працюватимуть з дитиною та рівень їх відповідальності за обрані методи та засоби, за допомогою яких буде досягнута мета / цілі; визначити застосування коригувальних та терапевтичних методів, які застосовуватимуться фахівцями; визначити технічний та інтерактивний інструментарій / засоби, які будуть використовуватися під час реалізації програми.

Індивідуальна програма розвитку формується за **принципами**:

- індивідуальний підхід у роботі – заняття плануються з урахуванням порушення розвитку, емоційного стану: фахівець користується рекомендаціями, які отримані від фахівців міждисциплінарної команди, при цьому протягом роботи оцінюється динаміка формування навички і варіюється ступінь, складність та інтенсивність сенсорного навантаження.
- етапність – на початковому етапі фахівець встановлює емоційний контакт з дитиною, далі знайомить з обладнанням, згодом визначає інтенсивність та тривалість впливу і починає безпосередню корекційно-розвивальну роботу.
- діяльність міждисциплінарної команди – фахівець розробляє заняття і фіксує його хід, потім обговорює процес реалізації з усіма галузевими спеціалістами, які працюють з дитиною.
- безперервність – під час занять мають бути присутні батьки, які отримують рекомендації на формування та закріплення вправ з розвитку дитини, що дає можливість продовжувати та закріплювати роботу фахівців у домашніх умовах.

Таким чином, цільове впровадження інклюзивної форми навчання включає ряд факторів, що забезпечують умови укладання, реалізації та супроводу дитини в процесі виконання поставлених цілей в програмі розвитку. Використання запропонованих вище підходів є актуальними в сучасних умовах трансформації спеціальної освіти, і потребує подальшого ґрунтовного теоретико-методологічного вивчення.

Література

1. Алімова Ю.А., Гордієнко І.В. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків:упровадження в роботу // *НейроNEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія*. — 2017. — № 6 (90) . — С. 37–40.

2. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навчально-методичний посібник / Найда Ю.М., Ткаченко Л.М. Під заг. ред. Даниленко Л.І., — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. — 68 с.
3. Adolfsson M., Bjorck-Akesson E., Lim C. Code sets for everyday life situations of children aged 0–6: Sleeping, Mealtimes and Play — a study based on the International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth: The College of Occupational Therapists Ltd // British Journal of Occupational Therapy. — 2013. — V.76 . — P. 127–136.
4. Simeonsson R., Bjorck-Akesson E., Lollar D. Communication, Disability, and the ICF-CY. — London: Informa Healthcare. Augmentative and alternative communication. — 2012. —V.28. — P. 3–10.
5. Zaplatynska A. Kompleksowe podejście do adaptacji i realizacji programu abilitacji dla dziecka niepełnosprawnego. // International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics» : Conference proceedings, October 20-21, 2017. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 239 pages. – p. 101-103
6. Ferm U., Ahlsen E., Bjorck-Akesson E. Patterns of Communicative Interaction between a Child with Severe Speech and Physical Impairments and her Caregiver during a Mealtime Activity // Journal of Intellectual & Developmental Disability. — 2012. — V.7. — P. 11–26.

Кротенко Валентина Іванівна

канд. психол. наук, доцент кафедри
спеціальної психології та медицини
НПУ ім. М.П.Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР У КОНСУЛЬТАТИВНІЙ РОБОТІ З БАТЬКАМИ

Більшість психотерапевтичних напрямків активно використовують метафору як засіб впливу на клієнта. Спілкування за допомогою метафори (метафорична комунікація) займає вагомe місце у гуманістичній, екзистенційній психології, у НЛП, в гештальт-терапії. У багатьох психотерапевтичних напрямках метафора є методологічною основою, яка формує систему основних понять. Прикладами таких системоутворюючих метафор є лібідо і катексис у психоаналізі; персона, анімус, тінь і самість у психології К.Г.Юнга; броня (панцир) і оргон у тілесній терапії; якір у НЛП і т.д.

Справжня історія метафори почалась лише у ХХ столітті, коли вона стала самостійним об'єктом вивчення у різних дисциплінах – лінгвістиці, філософії, психології. Феноменологічно метафора проявляється в усіх сферах людської діяльності, але першою сферою є все ж мова. Саме з вивчення метафоричності мови і почались лінгвістичні, філософські та психологічні дослідження. Кожна з цих наукових сфер розуміє метафору у контексті своєї парадигми. Так, у філософських дослідженнях метафора виступає у першу чергу як спосіб мислення; у лінгвістиці розглядається як механізм мовлення та спосіб смислоутворення. А психологічний контекст метафори визначається як